

Gönderim Tarihi: 25.03.2019

Kabul Tarihi: 17.07.2019

ALMAN KARİKATÜRLERİ ÖRNEĞİNDE İSLAMOFOBİ

Islamophobia as Represented in German Caricatures

Mehmet Burak BÜYÜKTOPÇU

Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi
Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı/Ankara
buyuktopcu@ankara.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-7240-6531

Serdar GÜNDOĞDU

Atatürk Üniversitesi Eskişehir Tarih Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Mezunlu
serdargundogdu76@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-9269-2061

Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Bu çalışmada, İslamofobi'nin oluşum sürecine ve algılanma biçimine ayrıntılı bir şekilde değinildikten sonra, Almanya'da yayımlanan karikatürlerde ortaya konan İslam karşıtı görüşler ve karikatür okuyucusunda oluşturulan İslam ve Müslüman imgesi irdelenmeye çalışılmıştır. İmge inceleme sürecinde karikatürler onur kırıcı olsa da tarafsız yorumlama yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, Alman Karikatürleri, Türk ve Müslüman Kimliği, İslamofobi'nin Oluşum Süreci

Abstract

This study investigates the process of Islamophobia's emergence and the ways in which it is perceived; and thereby, the study aims to scrutinize anti-Islamic views in the caricatures published in Germany and the image of Islam and Muslim people created in the mind of caricature readers. While examining the images, the method of objective interpretation is used though the caricatures are derogatory.

Keywords: Islamophobia, German Caricatures, Identity of Turks and Muslims, Formation Process of Islamophobia

1. İSLAMOFOBİ KAVRAMININ TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE ANLAM GENİŞLEMESİNE UĞRAMASI

İslam; barış yapmak anlamındaki selm (selm) kökünden türemiştir. (Sinanoğlu, 2001, s. 1-2; Esposito, 2013, s. 186; Kumar, 2016, s. 23) İslam aynı zamanda sözlük anlamı olarak Hz. Muhammed'in yaydığı ve Kur'an'da kuralları bulunan din yani Müslümanlık olarak karşımıza çıkmaktadır. (Püsküllüoğlu, 1994, s. 541; Küçük, Tümer ve Küçük, 2009, s. 443) İnsanoğlu, yaradılışı gereği sürekli bir gelişim halindedir. Bu gelişim fiziksel olmakla beraber aynı zamanda ruhî bir ilerlemeyi de beraberinde getirir. Bu yönüyle incelendiğinde inanç kavramı, insanoğlunun hayatını her yönüyle çevrelemiş olarak görülmektedir.

İslâmofobi, kavramsal boyutta özellikle Batılıların Müslümanlara ve İslam'a karşı duydukları korku ve kaygıyı ifade etmek için kullanılmakta olup, 11 Eylül saldırıları ve sonrasında yaşanan gelişmelere bağlı olarak yaygınlaşmıştır. (Özlem, 2007, s. 197-208) Bunun yanı sıra İslâmofobi, sistematik bir süreç sonucunda yapay olarak var edilen bir düşmana karşı Avrupalı halk tarafından duyulan şiddetli korku ve paranoyayı ifade etmektedir.

Bu dönemde Avrupa “Karanlık Çağı” yaşarken Müslüman hâkimiyetinde olan Endülüs şehirlerinde gelişme ve refah gözle görülür düzeyde etkili olmuştur. Bu durum Hristiyan toplumların İslam'a olan bakış açısını yumuşatması gerekirken, Müslümanlar sadece tehdit olarak algılanmıştır. İslam'ın hızla yayılması ve Avrupa'da önemli bir güç haline gelmesiyle Müslümanlar, Batılılar özellikle yöneticiler için sadece bir düşman olmaktan çıkmışlardır. İslam ve Müslümanlar, Avrupalı yöneticilerin toprak hâkimiyetlerini sağlama almak için “Öteki” kavramıyla birlikte en önemli düşman pozisyonuna oturtulmuştur. Avrupa'nın “Öteki” kavramı hâlâ kendisinden olmayanları dışlama şeklinde devam etmektedir. (Altınbaş, 2006, s. 52-61) Müslümanları ilk olarak öteki görme çabaları sonucunda Haçlı Seferleri öncesinde İber Yarımadası'nda bulunan Müslüman düşmanlara karşı “Yeniden Fetih” (*Reconquista*) savaşları başlatıldı. (Kumar, 2016, s. 27) Avrupa kendi içinde siyasi, ekonomik ve askeri parçalanmışlığı çözmenin yolunu bu şekilde bulmuş oldu. Bu yol, Batılı yöneticilerin kendi varlıklarını devam ettirebilmek için gerekli olan siyasi- ekonomik gücün aslında Hristiyanlık için gerekli olduğunu toplumun bilinçaltına yerleştirmeye çalışmak ve bu sayede kaybettikleri otoritelerini yeniden sağlamaktan ileri geliyordu.

Siyasi otoriteler kendi mevcudiyetlerini koruma yolunda bu adımları atarken kilisenin toplumu yönlendirmedeki etkisi göz ardı edilemez. Avrupa'daki Karanlık Çağ Dönemi, kilisenin otoritesinin güçlenmesine ciddi zemin hazırlamıştır. Siyasi-ekonomik çıkarların yanında dinî hassasiyetlerin Avrupa toplumunun bilinçaltına yerleştirilmesi 1095-96 yıllarında başlayan Haçlı Seferlerinin meydana gelmesini sağlamıştır. Nitekim Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğunun Selçuklu Devleti karşısında aldığı bir dizi mağlubiyetler sonucunda başlayan, Kudüs'ü Müslümanlardan kurtarma amacı güden seferler Papa II. Urban'ın halkı “Tanrı düşmanları” ile “kutsal savaşa” (İslam'da Cihad anlayışına yakındır) davet etmesi sonucunda başlamıştır. Esposito'nun da belirttiği gibi, “*Dini ve Kudüs'ü savunmak için yapılan bu çağrı, Papa II. Urban açısından papalık otoritesinin tanınması, cismani ya da geçici yöneticilerin meşrulaştırılması ve Doğu (Grek) ile Batı*

(Latin) kiliselerinin yeniden birleştirilmesi için ideal fırsattı.” (Akt. Kumar, 2016, s. 27)

Avrupa’da etkili olan İslam aydınlanması sonucunda bazı Avrupalı aydınlar İslam’ı tanıma, anlama adına çalışmalar yapmaya başlamıştır. Aziz Peter’in bu alanda başlattığı çalışmalar daha sonraki dönemlerde “Oryantalizm” üzerinden devam etmiştir. Oryantalizm kelime anlamı olarak Doğu Bilimi veya Şarkiyatçılık olarak isimlendirilmiştir. Oryantalist düşüncenin öncüsü olan Fransa’da 1795 yılında School of Living Oriental Languages (Yaşayan Şark Dilleri Okulu) açılmış (Kumar, 2016, s. 44) ve bununla birlikte profesyonel şekilde Doğu araştırmaları başlamıştır. Bu okulun açılmasının hemen ardından, 1798 yılında, Napolyon’un “Aydınlanmış Sömürgecilik” fikri Mısır istilasında Doğu Bilimciler aracılığıyla kullanılmıştır. Buna göre; “*Aydınlanmış Sömürgecilik modelinin üç veçhesi vardır: Birincisi, sömürgeci işgale girişmeden önce engelleri aşabilmek için çok iyi hazırlanmalıdır. İkincisi, sömürgeleştirme sürecinde askerlerle birlikte çalışacak bilim adamları istihdam edilmelidir. Üçüncüsü, sömürgeci ülke sömürgeleştirme için makul bir gerekçe geliştirmelidir.*” (Kumar, 2016, s. 46) Bu fikir dikkate alındığında Doğu Bilimcilerin hem Doğu’nun sömürgeleştirilmesinde hem de İslamofobi’nin gelişmesinde etkisi yadsınamaz.

Bu konuda Said (1978, s. 83-84), “*Kimyagerler, tarihçiler, biyologlar, arkeologlar, cerrahlar, sahaflar, antikacılar, (söz konusu) ordunun bilge bölümü oldu. İş kolay değildi: Mısır’ı modern Fransızcanın içine oturtmak... Napolyon işgalin ilk dakikalarından itibaren enstitünün (kendisi tarafından kurulan the Egypt Institute) toplanıp denemeler yapmasını, yani asli görevi olarak veri toplama işine başlamasını sağladı. Daha önemlisi, söylenen, görülen ve üstünde çalışan ne varsa kayıt altına alınacaktı.*” demiştir.

Oryantalizmin etkin biçimde ortaya çıkması XIX. yüzyılda gerçekleşmiş ve bu dönem sonrasında Batı, Doğu’yu tanımakla birlikte bu tanımlamaları İslamofobi’nin yaygınlaşmasında da etkin biçimde kullanmıştır. Bu açıdan bakıldığında Batı’da oluşturulan İslamofobi, yönetici kitlelerin Doğu’nun zenginliklerinden faydalanma ve kendi halklarının bilinçaltında bu durumu meşru kılmasıdır. Zachard Lockman (Akt. Kumar, 2016, s. 50) Oryantalizmin anahtar niteliğindeki dört temel vasfını şu şekilde özetlemiştir; “*Birincisi, tarihin uygarlıkçı bakış açısına temellenir-uygarlıkların doğup, zenginleşip, battığı görüşü-. İkincisi, tarihsel ve karşılaştırmalı bir çalışma olan filolojiden sadrolduğu için, uygarlığa dair bilmek isteyeceğimiz her şeyi metinlerde ve dillerde bulabileceğimizi*

vehmeder. Üçüncüsü, İslam'ı ve İslamiyet'in klasik metinlerini çağdaş Müslümanlar ile Müslüman toplumlar tarafından tanınıp anlaşılmasının anahtarı olarak görür. Dördüncüsü, ırk kuramları ve Müslümanların apayrı bir ırk olduğu anlayışıyla davranır." Oryantalizmin bu temel hatlarının asıl amacı Batı'nın her zaman Doğu'dan üstün olduğunu, Doğu'nun ilkel, geri kalmış, yeniliklere açık olmayan ve demokratik haklar konusunda yoksul olduğunu vurgulamaktır.

Batı, Haçlı Seferleriyle başlayan ekonomik güçlenmesini ve sömürgeci faaliyetlerini daha sağlam zeminde yürütebilmek adına doğu toplumlarının eksiklikleri üzerine çalışmış, bu çalışmalar ile Doğu'nun gelişmek için her zaman Batı'ya muhtaç olduğunu altını çizerek belirtmeye çalışmıştır. Osmanlı Devleti'nin siyasi, askeri ve ekonomik güç olarak hâkim olduğu dünyada Oryantalist düşünceler durağanlaşmasına rağmen Osmanlı Devleti'nin güç kaybı yaşamasıyla birlikte bu düşünce yeniden hareket alanı bulmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin yıkılması ve sonrasında yaşanan Dünya Savaşları Dönemi'nde Batı kendi iç hesaplaşmaları, toprak paylaşımları ve güç dengesi oluşturma çabasıdayken Doğu yeni projelerin hedef noktasını oluşturmaktaydı. Nitekim İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD'nin önemli bir güç olarak ortaya çıkması Oryantalistlerin ana merkezini Avrupa'dan Amerika kıtasına kaydırmıştır. ABD'de de Oryantalist çalışmalar 1842 yılında kurulan *The American Oriental Society* (Amerikan Şarkiyat Cemiyeti) ile başlamış olsa da asıl yükseliş XX. yüzyılda Hollywood filmleriyle zirve noktasına ulaşmıştır.

Amerikan Oryantalizmi ve İslamofobi'nin aktifleştirilmesinde Bernard Lewis, Samuel Huntington ve H. A. R. Gibb gibi Amerikalı Oryantalistlerin etkisi yadsınamaz derecede önemlidir. Özellikle Lewis ve Huntington'un "*Clash of Civilizations*" (Medeniyetler Çatışması) tezi bu gelişimin en temel noktalarından birisini oluşturmaktadır. Medeniyetler Çatışması tezi ABD'nin "Büyük Ortadoğu Projesi"nin de en önemli ayaklarından birisini teşkil etmektedir. Bu proje ABD'nin İslamofobi temelli olarak Ortadoğu'yu yeniden düzenleme ve aynı zamanda kendi yaşam kaynaklarını temin etme projesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Batı'nın Doğu'yu yani temel olarak Müslüman toplumu yeniden modernize etmesini Lerner (1964, s. 25-55) şöyle özetlemiştir: Modern toplumların bireyleri duygudaşlık sahibidirler ve bu sayede sosyal hareketliliği sağlarlar. Geleneksel toplumlarda ise bireyler bu yetenekten yoksundur ve bu durumdan kurtulabilmeleri için Batı'ya muhtaçtırlar.

ABD eksenli Oryantalist hareketlilik bir Doğu imgesi oluştururken bu imgenin içini Müslüman kimliği ile doldurmaya çalışmıştır. Nitekim

Amerikalı siyasi ve askeri kanat, İslam ve Müslümanları yeni küresel tehdit olarak dillendirmeye başlamış, bunun devamında da Ortadoğu coğrafyasında “İslamî terör örgütleri” ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu terör örgütleri aracılığıyla Batı, toplumunun bilinçaltını oluştururken, Avrupa, kültürel anlamda (sinema, sosyal medya, basın vs.) islamofobik söylemlerini arttırmaya başlamıştır. Amerika’daki bu gelişmeler, İslamofobi kavramının Avrupa’ya da yayılmasına sebep olmuştur. Bu durum, Türklerle olan yakın temasları daha eski yıllara tarihlendirilmesine rağmen, Türkler ile olan ilişkileri sebebiyle, İslamiyet ile Türklerin İslamiyet’i kabul etmesinden sonra tanışan Almanya’da da farklı boyutlara ulaşmıştır.

Almanya’da İslamofobi, kökenleri daha eskilere dayansa da, yoğun bir şekilde Martin Luther öncülüğünde XVI. yüzyıldan itibaren işlenen konu olmuştur. Orta Avrupa’da yaşayan insanlar kendilerini XV. ve XVI. yüzyıllarda yoğun Türk tehdidi altında hissedince, bu tehdide karşı savaşılabilmek ve Türklere karşı propagandayı artırmak için “düşmanı” daha iyi tanıma ve tanıtmaya yollarını izlemişlerdir. İstanbul’un 1453 yılında fethedilmesiyle birlikte Batılılar için sonu gelmeyen endişeler de başlamış oldu. Bu tedirginlik kiliseye de yansımış ve Papa II. Pius (1405-1464) şu sözleri söylemiştir: *Geçmişte biz (...) yabancı ülkelerde yenilgi alırdık. Şimdi ise bizi Avrupa’da kendi vatanımızda, kendi evimizde vuruyorlar.* (Coşan, 2009, s. 31) Burada, Avrupalıların asıl endişe duydukları şeyin savaş kaybetmek değil, “ezeli düşman” (Erbfeind) addedilen Türklerin, sınırlarını zorlamasıdır. Avrupa’da ilerleyen Osmanlı Devleti, Batılıların korkularını artırmış ve “bir Türk’ü düşman kabul etmek için Hristiyanlar açısından savaşmaya gerek yoktur, düşman olmak için Türk olması yeterlidir” gibi söylemlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Luther ise, İslam’ı doğrudan değil aracılar sayesinde öğrenmiş (Luther, 1529), dolayısıyla İslam konusundaki bilgisi sınırlı kalmıştır ve bu bilgisini döneminin ve öncülerinin önyargıları ve yargılarıyla beslemiştir. Osmanlı Devleti’nin izlediği fetih politikaları, Luther’in, Müslümanları barış ile yan yana koymamasına sebep olmuştur. Hatta Osmanlı Devleti Viyana’yı kuşattığı zaman (1529), Luther, İslam’ı değil Türkleri eleştirmiş ve yazılarında düşman imgesi olarak Türkleri göstermiştir. (Lexutt, 2011, s. 60-63) Türklerin yaşam biçimi konusunda da yorumlar yapan Luther, Türklerin Sultan’a üstün sadakat gösterdiklerini, yemek yeme alışkanlıklarında mütevazı olduklarını ve giyim kuşamlarındaki sadeliği olumlu olarak yorumlamıştır. Ancak Luther, Alman toplumunda gerçekleştirmek istediği yeniliğe en büyük engel olarak Türk savaşlarını görmüş, bu sebeple Türklerin neden topraklarına kadar geldiğini bildiğini iddia etmiştir. Hatta Luther, Türkleri “şeytanın aracı, inanç düşmanı, düzen bozucu ve deccal” olarak göstermiş ve “Türklere karşı

savaşmak şeytana karşı savaşmak” (Akt. Coşan, 2009, s. 45-46) diyerek, Türklerin ne kadar zorlu bir düşman olduğu düşüncesini ortaya koymuştur. Günümüzde Almanya’da, Türk ve Müslüman kelimelerinin yakın anlamlarda kullanılmasının kaynağı da yine Luther’in yazılarına dayanmaktadır. Rodos ve Macaristan’da elde edilen zaferler, Luther’in “Tanrı, Türklerle günahkâr Hristiyanlığı cezalandırıyor” fikrini ortaya atmasına da sebep olmuştur. Hatta nefreti okuduğu Kur’an’ın etkisiyle o kadar üst boyutlara ulaşmış ki, 1530 yılında şiddetle eleştirmiş olmasına karşın, Ricoldo tarafından kaleme alınan “Kur’an’ın Çürütülmesi” isimli yazıyı Almancaya çevirme kararı almış ve önsözünü de kendisinin yazdığı *Kur’an’ın Kardeş Richard Tarafından Çürütülmesi* başlıklı çevirisi yayımlanmıştır. (Kula, 2006, s. 134-165)

Luther, inançların yanı sıra Türklerin geleneklerine de göndermelerde bulunmuştur. Türklerin benimsediği evlilik anlayışını çok eşli evlilik açısından şiddetle eleştirmiş, ancak İslamiyet’i çok iyi tanımadığı için çok eşli evlilik anlayışını yanlış yorumlayarak Türklerin on ya da daha fazla kadınla evlenebileceğini yazılarında dile getirmiştir. Luther’in, Türklere ve dolayısıyla İslam’a beslediği düşmanlık, savaşlar sonrasında kazanılan topraklarda tamamen Hakk’ın hükümleri doğrultusunda hüküm veren Türkleri yağmacı, istilacı ve başkasının malına göz diken millet olarak tasvir etmesine neden olmuştur. Luther’in Türklere karşı olan görüşleri bunlarla sınırlı kalmamış, Türkler çoğunlukla Deccala ve Yecuç-Mecuç’a benzetilmiştir. (Luther, 1529) İkili ilişkilerin tarihine bakıldığında İslam’a ve Müslümanlara karşı korkunun üst boyutlara ulaşmasının temelinde Luther olduğu bilirse de, bu korku sadece Luther dönemiyle sınırlı kalmamış, günümüze kadar ulaşmıştır. Daha önceki dönemlerde genelde yazılı edebiyatta karşımıza çıkan Türk ve İslam korkusu yakın geçmişten itibaren görsellerde de yerini almıştır. Görsellerde var olan İslamofobi olgusunun belirgin örnekleri son yıllarda yayımlanan Alman karikatürlerinde kendini göstermektedir.

2. ALMAN KARİKATÜRLERİ ÖRNEĞİNDE İSLAMOFOBİ

Alman karikatürlerinde İslamofobi, son on beş yıl içinde yaygınlaşmış bir konu olmakla birlikte, Alman toplumunda Müslümanlara karşı yürütülen olumsuz politikaların yansımalarını, yabancılara ilişkin ortaya çıkan sorunlarda da görmek mümkündür. Bu politikalardan bazıları şöyle sıralanabilir: “İslamcı teröristler Müslümanlardan destek alıyorlar, Müslümanlara her türlü dinsel yaşam yasaklanmalıdır, Almanya’da artan terör olaylarında en çok Müslümanlar rol oynamaktadır, vs.”

İslam ve Müslümanlar, medya organları aracılığıyla önyargıları körükleyici nitelikte yansıtılarak İslamofobi'nin artmasına zemin hazırlanmakta ve bu durum da Almanya'da yaşayan Türklere karşı İslamofobi'nin etkisiyle olumsuz politikalar uygulanmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte Almanya'da, sosyal medyada ve görsel basında İslam karşıtı görsellere ve söylemlere de sıklıkla rastlanılmaktadır. 2007 yılında Berliner Zeitung gazetesi tarafından yayımlanan karikatürde dönemin Başbakanı Merkel'in başörtülü ve dönemin SPD lideri Kurt Beck'in sakallı ve takkeli resmedilerek "böyle devam ederse Almanya'da 50 yıl sonra Hristiyanlar azınlıkta kalacak" söylemi İslamofobi'nin Almanya'da da ne kadar yoğun biçimde olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Alman toplumunun büyük kısmı tarafından Müslüman ile Türk kavramlarının hâlâ bir tutulduğu da bilinmektedir. Çalışmanın sonraki bölümünde ele alınacak olan karikatürlerde bu durumlara ilişkin görseller de irdelenecektir.

Alman karikatür tarihinin yaklaşık olarak XIII. yüzyıla dayandığı bilinmekle birlikte (Lammel, 1995), XXI. yüzyıla bakıldığında, çizimlerin artık renkli gerçekleştirildiği, abartının sıklıkla kullanıldığı göze çarpmaktadır. Alman karikatüristleri, Alman karikatür tarihi içinde ifadelerini baskı altında olmaksızın en rahat bu dönem içerisinde çizimlerine yansıtmayı başarmışlardır. XXI. yüzyıl Alman karikatüristleri arasında Horst Haitzinger, Petar Pismestroviç, Klaus Stuttmann, Ioan Cozacu, Thomas Plassmann, Bernd Pohlenz, Til Mette, Harm Bengen, Freimut Wössner, Markus Grolik, Heiko Sakurai, Jan Tomaschioff, Bernd Zeller, Burkhard Fritsche, Martin Erl, Marcus Gottfried ve Jürgen Tomicek dikkati çekmektedir. Bu dönemde yayımlanan karikatür dergileri arasında ise, "Der Tagesspiegel", "Frankfurter Rundschau", "Handelsblatt", "Stern", "Traunsteiner Tageblatt", "taz", "Karicatoon-Kalender", "Die Welt", "Kicker", "Rheinische Post", "Welt am Sonntag", "Tip" ve "Handelsblatt Ostern" dergileri göze çarpmaktadır. Bunlardan başka, yine karikatür yayımlayan "Berliner Zeitung", "Thüringische Landes-Zeitung" ve "Hannoversche Allgemeine Zeitung" gazetelerinin de Almanya'da varlıklarını sürdürdüğü bilinmektedir.

Bu tür gazetelerde ve dergilerde çizimlerini gerçekleştiren yukarıda sayılan karikatüristlerin bazıları tarafından Türk ve İslam karşıtı çizimler hâlâ devam ettirilmektedir. Ayrıca, Alman karikatür sitelerinin büyük kısmında da İslam'a karşı söylem içeren karikatürlere rastlanmıştır. Çalışmanın bu kısmında, Alman karikatür sitelerinde yayımlanan, İslam karşıtı söylemler içeren karikatürlerin bir kısmına değinilecektir. Karikatürlerin bazılarında bu söylemlerin, düşmanlık boyutunda büyük

nefretlerle işlendiği görülmüştür.

Karikatür 1'de, karikatürist, İslam'daki imam nikâhına göndermede bulunmuş ve kadını, erkeğin kölesi olarak zincire vurulmuş şekilde tasvir etmiştir. Ayrıca imam nikâhı kıyan imam cübbe ve sarıkla tasvir edilmiş ve imamların hâlâ bu kıyafetlerle nikâh kıydıkları resmedilmiştir. Ancak günümüz İslam anlayışında böyle uygulama bazı İslam ülkelerinde olmakla birlikte Türkiye'de varlığını yitiren bir durum olmuştur. Aynı karikatürde nikâh esnasında kadının başını örtmesi durumu, abartılı anlatım kullanılarak peçeye benzetilmiş ve imam nikâhı esnasında İslam geleneğine göre kadının örtünmesi önyargıya dayalı abartılı bir üslupla çizime aktarılmıştır.

Türklerin sembolü olan ay ve yıldız yan yana resmedilerek öncelikle Türklere gönderme yapılan bu **karikatür 2**'de, Türk kelimesinin Müslümanlığı yansıtmaması da göz önüne serilmiştir. Hilâl aynı zamanda İslamiyet'in sembolü olduğu için karikatürdeki erkeğin hilâl ve yıldızın olduğu yeri göstererek “aaa, Batı'nın Müslümanlaşması başladı” ifadesini korkulu bir biçimde dile getirdiği görülmektedir. Bu korkuyu, karikatürdeki erkeğin gözlerinin sanki dışarı fırlayacakmış gibi resmedilmesinden de anlamak mümkündür. Karikatürün alt tarafına yapılan çizimde ise, herhangi bir mahalle tasvir edilmiş, ancak bu mahallede bir kilisenin yanına resmedilen cami ile kilise olan her mahallede bir tane de cami olduğu dolaylı yoldan aktarılmıştır. Bu aktarımla, Hristiyan ülkesinde Müslümanların sayısının eşitlendiği gibi bir algı oluşmasına sebep olunduğu da söylenebilir.

Duvarında “sözde ve resimde özgürlük” yazısı olan bu **karikatür 3**'de, karikatürist ya da yazar olarak resmedilen kişinin mürekkep kutusundan elinde kılıç olan, sarığı ve elbisesiyle bir Arap'ı andıran kişinin çıktığı görülmektedir. Bu kişinin sarık ve geleneksel elbise ile resmedilmesi, Müslümanlara gönderim yapmakla birlikte, aynı zamanda şer'i hukukla yönetilen bazı İslam ülkelerinde kılıçla gerçekleştirilen idam cezalarını da karikatür okuyucusuna hissettirmektedir. Özgürce yayım yapmaya çalışan kişinin Müslümanlara karşı oluşan korkular sonucunda, çok da özgür bir ifade biçimini benimseyemediği aktarılmıştır. Bunun dışında, Müslüman kimliği taşıyan insanların, hâlâ sarık ve folklorik elbiseler taşıdıkları da gözler önüne serilerek Müslümanlar hakkında “çağdaşıktan uzaklanmış gibi” bir düşüncenin oluşmasına ortam hazırlanmıştır.

Altı konuşma metninden oluşan bu **karikatür 4**'de ise, sakal ve takke ile resmedilen kişi Müslümanları temsil etmektedir. Birinci konuşma metninde, “ben inançlı bir Müslümanım. Yaptığım her şeyi Allah'a olan

derin inancımla yapıyorum” diye röportaj veren bir Müslüman aktarılmıştır. İkinci konuşma metninde aynı spikere “Kur’an ve sünnet benim kılavuzumdur! İslam özgürlüktür” diye söylemde bulunan Müslümana spiker, üçüncü metinde cevaben “tüm iyi Almanlar adına: Hoş geldiniz!” dedikten sonra tam “İslam, Almanya’nın bir parçasıdır” diyecekken Müslüman olan kişinin, kılık kıyafetinden hoşlanmadığı bir kadını görmesi ile röportajı bırakıp bıçağı çekerek onun üzerine yürümesinin aktarıldığı dördüncü konuşma metninde, “ah, ne utanç verici, Allah müstehcen kıyafeti sevmez” dediği görülmektedir. Beşinci konuşma metninde ise, spikerin “Gözler dışarı! İç organlar dışarı! Bıçak ...e! Allah büyüktür! Allaaaah!” demesi ve Müslüman şahsın, sadece giyiminden dolayı yargılayarak kadını nasıl öldürdüğü gözler önüne serilmiştir. Son konuşma metninde ise, “bıçak saplanması sonucu ölüm: Bu, entegre olmuş ama uçuşu sebebiyle travma altında olan bireysel şaşkın bir suçlunun eylemi. Nedenleri henüz bilinmiyor. Müslüman olup olmadığı henüz açıklanmadı. Daha fazlasını sonraki ‘İslam ve Önyargılar- koyu Almanlar arasındaki inatçı Nazi yanlılığı!’ adlı yayında görebilirsiniz” dediği görülmüştür. Karikatürün altında ise, “akşam haberleri ve haber önu” başlığı dikkati çekmektedir.

Konuşma metinleri ve karikatürler bütün olarak ele alındığında, burada karikatüristin temel amacının, “Almanya’da bu tür cinayetlerin Müslümanlar tarafından işlendiğini” okurda hissettirmek olduğu söylenebilir. Yaptığı her şeyi Allah’a olan yoğun inancıyla yaptığını söyleyen bir Müslümanı insan öldürürken resmeden karikatürist, Müslümanlar hakkında önyargının oluşmasını da sağlamıştır. Sadece açık kıyafetler giydiği için bir Müslüman tarafından bir kadının öldürülmesini de resmederek İslam’a ve Müslümanlara karşı korkunun artmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca, Almanya’da yayım yapan haber organlarını da yanlı aktarımda bulunmakla suçlamıştır. Spikerin gözleri önünde gerçekleşen bir cinayet eylemi ve sadece kadının kıyafetine Müslümanın önyargılı olarak verdiği tepkinin bir sonucu olmasına karşın, spikerin sunum esnasında failin kimliği hakkında kesin bilgilerden kaçınan bir tutum sergilemesi, karikatürist tarafından eleştirilmiş ve dolaylı yoldan okurda şu yorumun oluşmasına sebep olmuştur: “Müslümanlar, insanları katlediyor, basın yanlı yayım yapıyor ve Almanların, bu katil Müslümanları sevmesi ve onlara hoşgörülü yaklaşması bekleniyor”.

Yine **karikatür 5**’de, Müslüman kimliğine sahip bireyin cüppe ve takke ile resmedildiği görülmüştür. Elinde kılıç tutan Müslüman’a gazeteci çocuğun “sen hiç gülmez misin?” sorusunu yönelttiği, buna karşın Müslüman’ın kılıcı çocuğun sırtına sapladıktan sonra kakhaha attığı

anlaşılmaktadır. Bu anlatımla, karikatür okuyucusunda, “Müslümanların, ancak birini öldürdükten sonra gülebildiği” düşüncesi oluşturulurken, İslam ve Müslümanlık öldürmekle beslenen bir olguymuş gibi aktarılmıştır. İslam ve Müslümanlar hakkında bilgisi olmayan ya da az olan birinin bu karikatür sayesinde İslam’a ve Müslümanlara çok kolay bir şekilde düşmanlık benimseyebileceği de açıktır. Ayrıca, karikatürün alt kısmında yazan “Seleflerin mizahı” gönderimi de İslam’da *ehlisünnet* olarak tanımlanan Selefi mezhebini aşağılayıcı nitelikte olup İslam’da övülen iki asrın mezhebi olarak tanımlanmasına karşın, burada her türlü suçun işlendiği ve sürekli adam öldürmekten haz duyulan bir inanmış gibi gösterilmiştir.

3. SONUÇ

Sözlükte barış yapmak anlamına gelen İslam kavramı, Batıda kendi anlamının dışında yorumlanarak korkulan bir inanç gibi gösterilmiştir.

Avrupa’da etkisini artıran İslam aydınlanması, bir takım Avrupalı aydınların İslam’ı yakından tanıma adına çalışmalar yapmasına neden olsa da, Oryantalizm kavramının ortaya çıkması ve oryantalist çalışmaların hız kazanmasıyla birlikte, İslamofobi’nin yayılmasında da doğru orantılı artış olduğu saptanmıştır. Temel amacının “Batıyı her yönüyle Doğudan üstün göstermek olduğu” anlaşılan Oryantalizmin Hollywood filmlerinde işlenmesiyle İslam karşıtı görüşlerin arttığı tespit edilmiştir. 2000’li yıllarda ise özellikle Amerika’da Müslümanlara karşı şiddetin hız kazandığı görülmüştür.

Özellikle Almanya’da İslamofobi kavramının daha eski dönemlere dayandığı bilinmekle birlikte, bunun temelinde de yine Türklerin izlediği fetih politikalarının olduğu gözlemlenmiştir. Almanya’da Türklere ve İslam’a karşı artan düşmanlıkla beraber Türkleri nitelemek için kullanılan sıfat ve isimlerde de değişiklikler meydana gelmiştir. Türkleri farklı isimlerle adlandırarak Almanya’da Türklere ve İslam’a karşı düşmanlığın artmasına zemin hazırlayan kişilerden birinin Luther olduğu saptanmıştır. Türklere karşı Batı yazılı kaynaklarında oluşturulan algı, görsel medyada da yerini almış ve yayımlanan Alman karikatürlerinde özellikle İslam düşmanlığı işlenen konuların başında gelmiştir.

Bunun sonucunda, kimi karikatürlerde önyargılar abartılı bir anlatımla aktararak, kimilerinde genelleme yapılarak okurda İslam’a ve Türklere karşı korkunun oluşumu sağlanmıştır. Ancak, bilinmelidir ki, tarih sahnesinde bazı dönemler karşı karşıya gelseler de, Türkiye ve Almanya arasındaki dostluk asırlara dayanmaktadır. Türkler ve İslam konusunda Almanlar tarafından oluşturulan imgeler bazen onur kırıcı olmakla birlikte,

dost olan iki ülke arasında kalıcı hasarlara da yol açmaktadır.

Bu bağlamda, iki ülke arasındaki bağların sıklılığını korumak adına toplumları birbirine uzaklaştıran bu söylemlerden ziyade, dostluğu ve ilişkileri kuvvetlendirmek adına, karşılıklı güven ortamında ortaklaşa atılacak adımların daha önemli olduğu düşünülmektedir.

4. KAYNAKLAR

- Altınbaş, D. (2006). *Avrupa'da kimlik ve medeniyetler çatışması*, Stratejik Analiz, Sayı 79
- Coşan, L. (2009). *Tanrım bizi Türklerden koru*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul
- Esposito, J. L. (2013). çev. Koltas, Nurullah, *Oxford İslam sözlüğü*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Kula, O. B. (2006). *Avrupa kimliği ve Türkiye*, Buke Yayınları, İstanbul
- Kumar, D. (2016). çev. Alatl, Işıl, *İslamofobi imparatorluğunun siyaseti*, Pınar Yayınları, İstanbul
- Küçük, A., Tümer, G. & Küçük, M. A. (2009). *Dinler tarihi*, Berikan Yay. Ankara
- Lammel, G. (1995). *Deutsche karikaturen*, Metzler Verlag, Stuttgart
- Lerner, D. (1964). *The passing of traditional Society: Modernizing the Middle East*, Free Press, New York
- Lexutt, A. (2011). Luther und der Islam: Beten und büßen statt reden und kämpfen, *Spiegel der Forschung* 28 Nr.2, Justus-Liebig-Universität Gießen
- Luther, M. (1529). Vom kriege wieder die Türken, *Weimarer Ausgabe*, Band 30/2 Sonderedition
- Luther, M. (1542). *Eine heerpredigt, wider den Türcken*, Wittemberg
- Özlem, K. (2007). *Batı'nın içinde yükselen İslamofobia gerçeği*, İslam ve Şiddet, Ufuk Kitap Yay., İstanbul
- Püsküllüoğlu, A. (1994). *Arkadaş Türkçe sözlük*, Arkadaş Yayıncılık, Ankara
- Said, E. (1978). *Orientalism*, Random House, New York
- Sinanoğlu, M. (2001). *İslam*, DİA, XXIII, İstanbul
- KARİKATÜRLER İÇİN KAYNAKÇA**
- Karikatür-1:** <https://www.ateistforum.org/index.php?/topic/44371-mizahkarikatur/> Erişim Tar.: 15.03.2019
- Karikatür-2:** <http://schwarwel-karikatur.com/wpcontent/gallery/2014/14120-3islam-col-1000.jpg> Erişim Tar.: 15.03.2019
- Karikatür-3:** <http://www.bildergeschichten.eu/karikaturisten.htm> Erişim Tar.: 15.03.2019
- Karikatür-4:** https://www.wiedenroth-karikatur.de/KariAblage201607/20160722_Islam_Gewalt_Gutmenschen_Terror_Einzelfall_Luegenpresse.jpg Erişim Tar.: 15.03.2019
- Karikatür-5:** <https://volksbetrugpunkt.net.wordpress.com/2012/10/08/verfassungsschuve-warnt-vor-neuer-salafisten-offensive/> Erişim Tar.: 15.03.2019

Karikatür-1

Karikatür-2

Karikatür-3

Karikatür-4

Karikatür-5